

ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ

УДК 001:58 (477-25)(092) «1938/1978»

КИЇВСЬКИЙ ПЕРІОД НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ ПРОФЕСОРА М.І. КОТОВА (1938-1978 рр.)

Юрій Козубенко

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
Україна, 08401, м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 30
e-mail: nibbbiru@gmail.com

Професор Михайло Іванович Котов (1896-1978) – видатний український учений-ботанік, дослідник у галузі сільськогосподарської науки, один із піонерів природоохоронної справи в Україні. Діяльність ученого можна розділити на два основні періоди: харківський (1922-1938 рр.) і київський (1938-1978 рр.). Метою даного дослідження є детальний аналіз наукової діяльності й організаційної роботи М.І. Котова у київський період його діяльності.

У радянський період на роботу М.І. Котова у галузі ботаніки, охорони природи та сільськогосподарської науки частково вказували у своїх працях А.І. Барбарич, Т.Я. М'якушко та В.В. Протопопова [1], Д.М. Доброчаєва [2]. Ці дані носять фрагментарний характер і не мають чіткої систематизації. Найбільше даних можна знайти у роботах самого професора М.І. Котова. У сучасний період наукову й організаційну роботу М.І. Котова дослідили А.П. Ільїнська, С.С. Морозюк і В.В. Протопопова [3], а також В.Е. Борейко [4].

З огляду на недостатню висвітленість теми дослідження у науковій літературі, воно є актуальним для фахівців у галузі історії української науки.

Київський період наукової діяльності й організаційної роботи М.І. Котова розпочався у квітні 1938 р. з переїзду вченого до Києва, де його призначили старшим науковим співробітником Інституту ботаніки АН УРСР (з 1941 р. – завідувачем відділу вищих рослин) і вже надалі він не залишав цієї установи до кінця життя.

2-9 червня 1939 р. М.І. Котов разом з колегою Є.Д. Карнаух досліджували рослинність заповідників Сталінської (нині Донецької) області. Заповідники були організовані за клопотанням Маріупольського обласного музею

краєзнавства. Зокрема, учені спільно з керівником наукової частини заповідників Л.Ю. Жилієвим побували у таких з них: Хомутовському степу, Кам'яних могилах, Білосарайській косі, Провальському степу, урочищі Дерезуватому, Грабовій Балці, Савур-могілі, Горах Артема (раніше Святі Гори). Також учені відвідали й інші місця, де, за словами М.І. Котова, теж варто було б організувати заповідники [5].

З ініціативи академіка М.Г. Холодного протягом 1939 р. (22-25 травня і 10-13 серпня) та у 1940 р. (7-10 червня) М.І. Котова було направлено дослідити рослинність заповідника Гористе й частково – великого бору, розташованого на північний схід від заповідника. Заповідник розташовувався на лівому березі річки Дніпра, за 20 км на північ від Києва та на 10 км вище від місця впадіння річки Десни у Дніпро. М.І. Котов описав знайдені види рослинності та дійшов певних висновків у своїх дослідженнях. Так, він установив, що сосновий бір поблизу села Новосілок і субір заповідника значно відрізняються рослинністю. Лише у суборі заповідника росли *Sempervivum soboliferum* Sims. і *Spergula vernalis* Willd., а у борі – *Chimaphila umbellata* (L.) Nutt., *Pirola minor* L., *Trientalis europeae* L., *Platanthera bifolia* (L.) Rich., *Brunella grandiflora* Moench., *Diditalis ambigua* Murr. Також учений знайшов деякі цікаві для ботаніки рослини на досліджуваній території, зокрема: *Spergula vernalis* Willd. (на території УРСР була відома лише на околицях Пущі-Водиці під Києвом), *Viscum austriacum* Wiesb (раніше відома лише у двох місцях на території УРСР: на околицях Києва та Канева), *Chenopodium acerifolium* Andr. (в УРСР раніше відома у Дніпропетровській та Одеській областях), *Nymphaea alba* L. var. *minoriflora* As. et Gr.

(уперше знайдена на території СРСР) [6].

У квітні 1940 р. М.І. Котов разом з І.Г. Підоплічком здійснили організацію Львівського природничого музею на базі музею імені Дідушицьких. Музей перейшов у відання Академії наук УРСР. До нього були приєднані фонди Природничого музею Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка, натомість неприродничі колекції були передані до інших львівських музеїв. У зв'язку з цим установа отримала нову назву – Науково-природознавчий музей АН УРСР, який був визначений як база для наукової роботи з вивчення флори, фауни та корисних копалин у західних областях України. Проте невдовзі Друга світова війна перервала творчу роботу музею, і його діяльність відновилася у 1944 р. Також М.І. Котов підняв питання про створення заповідників у місцях, що були заповідними під час правління Польщі на території України (Горгани, Чорногори, Дністровська стінка).

У травні 1940 р. М.І. Котов захистив докторську дисертацію на тему «Хрестоцвіті флори України». Вищою атестаційною комісією від 1 березня 1941 р. М.І. Котову було присуджено науковий ступінь доктора біологічних наук.

Улітку 1941 р., у зв'язку з початком Великої Вітчизняної війни Інститут ботаніки АН УРСР разом з іншими установами Академії наук було перенесено до Башкирської АРСР у місто Уфа. Напередодні Великої Вітчизняної війни Інститут ботаніки АН УРСР був одним із провідних осередків ботанічної науки в Україні. У ньому працювало 55 співробітників за чотирма проблемами, які мали реалізуватися у 54 темах.

Результатом роботи М.І. Котова у Башкирії стало значне доповнення та систематизація флори республіки, виявлення низки нових видів і збільшення гербарного фонду Уфимського ботанічного саду.

У кінці осені 1943 р. співробітників Інституту ботаніки АН УРСР було переведено до Москви, де вони провели зиму 1943-1944 рр.

27 листопада 1943 р. М.І. Котову було присвоєно звання професора за спеціальністю «систематика та геоботаніка». У тому ж році вчений очолив відділ систематики вищих рослин Інституту ботаніки АН УРСР.

У березні 1944 р. почалася реєвакація інститутів АН УРСР до Києва. В Інституті ботаніки АН УРСР відразу було поновлено вивчення флори і рослинності України, дослідження з проблем підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Відновили свою роботу десять наукових відділів, ботанічний музей, бібліотека, гербарій, науково-

експериментальна база. Того ж року у самостійну установу було виділено Ботанічний сад.

У 1944 р. М.І. Котов очолив комісію АН УРСР з дослідження заповідної цілини в Асканії-Новій.

М.І. Котов був одним з ініціаторів та організаторів Українського товариства охорони природи (УТОП). У рішенні першого засідання ініціативної групи зі створення УТОП 23 лютого 1945 р. сказано: «Просити Погребняка і Котова опрацювати до 15 березня ц. р. проект Статуту, а також передбачити видавничу діяльність товариства, зокрема, видання журналу з охорони природи» [7].

Під час Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) М.І. Котов був членом спеціалізованої ради із захисту дисертацій і членом вченої ради Інституту ботаніки АН УРСР [8].

Починаючи з 1941 р. М.І. Котов очолив відділ систематики та географії вищих рослин Інституту ботаніки АН УРСР. На цій посаді вчений перебував до 1972 р.

У 1945 р. М.І. Котова було призначено членом ученої ради Карадазької біологічної станції АН УРСР, яку було повернено з Уфи, де вона перебувала в евакуації під час Великої Вітчизняної війни [9].

М.І. Котов брав активну участь у природоохоронній пропаганді, розробляв тематику лекцій, через бюро наукової пропаганди АН УРСР виступив із лекцією «Історія та наукові проблеми охорони природи на Україні». 16 жовтня 1947 р. у зв'язку з тривалими відрядженнями голови оргбюро товариства академіка Б.І. Чернишова, головою оргбюро був тимчасово обраний М.І. Котов.

У різні періоди (1941 р., 1946-1948 рр.) М.І. Котов разом із колегою Є.Д. Карнаух бували у Криму, де досліджували флору Карадагу та його околиць. За час досліджень ученими було детально описано видовий склад рослинності: лісової, степової, кам'янистих осипів і приморської літоральної смуги. Так, лісова рослинність була представлена дубово-грабовими, дубово-ясеневими, грабово-дубовими, грабовими, фісташковими, сосново-ялівцевими лісами [10, с. 111].

Упродовж 1949-1950 рр. Інститут ботаніки разом з Інститутом лісництва Академії наук УРСР проводив вивчення лісорослинних умов, видового складу деревних і чагарникових порід полезахисних лісових смуг, лісових насаджень – природних і штучних, – а також дендропарків УРСР. До когорти дослідників увійшов також М.І. Котов [11].

У 1950-1952 роках Інститут ботаніки

АН УРСР згідно з договором із Інститутом харчової промисловості УРСР проводив великомасштабні пошукові роботи щодо дикорослих ефіроолійних рослин, придатних для ароматизації мила. До групи вчених, які займалися цими пошуками, входив М.І. Котов [12, с. 85].

17 червня – 14 серпня 1951 р. М.І. Котов разом із геологом П.І. Луцьким оглянули велику кількість крейдових відшарувань по річці Дінцю від міста Ізюма до села Попівки Краснодонського району Ворошиловградської (нині Луганської) області. Експедиція відбувалася протягом понад 300 км по лівих притоках Дінця – Осколу, Деркулу, Крейдяній, Комишній, а також по правих притоках – Кривому Торцю, Бахмутці й по їхніх притоках. Учені точно з'ясували вік кожної крейдової товщі за провідними викопними організмами та встановили контакти з їх сусідніми, вище та нижче розташованими відкладеннями як крейдового, так і інших періодів: юрського, кам'яновугільного та палеогену. Основні крейдові рослини тісно пов'язані з відшаруваннями крейди різних геологічних періодів і різного літологічного складу. Дослідження М.І. Котова стало одним із перших в УРСР, пов'язаних із поширенням рослин у зв'язку із геологічними відомостями [13].

Наприкінці 1951 р. при Українському товаристві охорони природи створюються секції, М.І. Котов очолює ботанічну.

13 вересня 1952 р. М.І. Котов разом з іншими старшими науковими співробітниками Інституту ботаніки АН УРСР М.В. Клоковим, О.Д. Віслюною та А.І. Барбаричем були нагороджені Державною Сталінською премією третього ступеня (50 000 рублів) за наукову працю українською мовою «Визначник рослин УРСР» (1950) [14].

15 липня 1953 р. М.І. Котов узяв участь у І з'їзді Українського товариства охорони природи. На ньому він обраний до складу Ради президії УТОП.

Восени 1953 р. М.І. Котов разом із групою вчених відправився досліджувати флору Дрогобицької області на околицях міст Трускавця та Дрогобича. Ученими було зібрано гербарій, до якого вони ввели кілька нових для флори Прикарпаття рослин [15, с. 113].

У 1954 р. М.І. Котова за вислугу років і плідну наукову роботу було нагороджено орденом Леніна.

Улітку 1954 р. М.І. Котов разом із групою вчених відправився в експедицію для вивчення флори Волинського лісостепу у межах Рівненської області й Опілля у межах Тернопільської області. Метою вивчення було з'ясування

багатства флористичного складу цих регіонів, у яких проходили межі поширення багатьох цікавих для ботаніки рослин; проведення географічного аналізу й окреслення шляхів розвитку флори зазначеної території від пліоцену до сучасного геологічного періоду. Для того, щоб визначити межі досліджуваних територій, М.І. Котов спершу дав ботаніко-географічну характеристику місцевості, а вже потім здійснив флористичний аналіз. Учений сформулював та описав історію заселення рослинами Волинського лісостепу й Опілля з кінця пліоцену [16, с. 89].

У 1955 р. у республіці створюється комісія АН УРСР з охорони природи. М.І. Котов бере активну участь у роботі комісії. Він є одним з авторів Закону «Про охорону природи Української РСР».

У 1955-1956 рр. з метою вивчення флори Криму групою вчених, до якої входив М.І. Котов, було здійснено кілька експедицій. Ученими було зібрано великий гербарій, який був переданий до Інституту ботаніки АН УРСР. Було знайдено нові та досліджено рідкісні види рослин Криму [17].

9-17 травня 1957 р. М.І. Котов узяв участь у роботі II Делегатського з'їзду Всесоюзного ботанічного товариства у Ленінграді. Учений виступив із доповіддю «Флора каменистих обнажень в УССР и ее происхождение» [18].

У серпні 1958 р. М.І. Котов разом із групою співробітників Інституту ботаніки АН УРСР поїхав до Болгарії з метою вивчення місцевої рослинності. Це була перша туристична поїздка вченого за межі СРСР. На околицях міста Варни М.І. Котов знайшов цікаву рослину – бурачок тендерський (*Alyssum tenderiense* Kotov), уперше відкрити ним 1953 р. у Херсонській області УРСР. Учений також дослідив приморську флору околиць Варни. У ході досліджень він висловив припущення, що рослини, які раніше вважалися ендемами Чорноморського узбережжя у межах УРСР, насправді мають більш широке поширення по берегах усього Чорного моря [19, с. 63].

Улітку 1959 р. М.І. Котов прибув до міста Слов'янська Сталінської (нині Донецької) області з метою вивчення солончакової рослинності. У ході досліджень учений знайшов нову рослину для флори УРСР – ліщицю скорзронелисту (*Gypsophila scorzonifolia* Ser.). Знахідка цієї прикаспійської рослини становила значний інтерес для ботанічної географії. Оскільки умови зростання ліщиці скорзронелистої у Слов'янську були подібними до прикаспійських, М.І. Котов дійшов висновку,

що ця рослина не була занесеною. Також учений звернув увагу на те, що у солоних озерах Слов'янська зростали ще дві морські рослини – рупія морська (*Ruppia maritima* L.) і занікеллія стеблиста (*Zannichellia pedunculata* Rchb.). На думку М.І. Котова, усі ці рослини були пліоценовими реліктами, тобто раніше вони мали спільний ареал на узбережжі Акчагильського моря, що сполучало Чорноморсько-Азовський басейн із Каспійським у кінці пліоцену [20, с. 75].

Матеріали, зібрані М.І. Котовим під час численних експедицій, були використані ним у подальшому при складанні першого у республіці списку рослин, які охоронялися. У ньому наведено 39 видів рідкісних рослин України. Список опублікований у 1962 р.

У 1962 р. М.І. Котова було обрано головою секції флори та рослинності Українського ботанічного товариства.

1964 р. М.І. Котов разом із М.В. Клоковим активно сприяли реабілітації їхнього вчителя О.А. Янати та визнанню його наукової спадщини. 10 червня 1964 р. О.А. Янату було реабілітовано.

У 1965 р. М.І. Котов разом із С.С. Смолко взяли участь в експедиції до Харківської (УРСР) та Білгородської областей (РРФСР).

Цього ж року М.І. Котов узяв участь у III з'їзді Українського ботанічного товариства (УБТ), де виступив із доповіддю «Зміни у флорі та рослинності УРСР за останнє століття під впливом господарської діяльності людини».

25 грудня 1965 р. М.І. Котова було нагороджено Державною премією УРСР за роботу над багатотомною працею «Флора УРСР».

11 листопада 1966 р. у місті Уфі було проголошено Указ Президії Верховної Ради Башкирської АРСР «Про нагородження почесною грамотою Президії Верховної Ради Башкирської АРСР М.І. Котова». Ученого було нагороджено за роботу над «Визначником рослин Башкирської АРСР», виданим у тому ж році. Цей указ повідомляє: «За активну участь в узагальненні досліджень радянських ботаніків на території Башкирської АРСР, підготовку до видання книги «Визначник рослин Башкирської АРСР» та у зв'язку із сімдесятиріччям з дня народження нагородити Котова Михайла Івановича – завідувача відділу систематики Інституту ботаніки АН УРСР, доктора біологічних наук Почесною грамотою Президії Верховної Ради Башкирської АРСР». Під указом поставили підписи голова Президії Верховної Ради Башкирської АРСР Ф.З. Загафуранов і секретар Президії Верховної Ради Башкирської АРСР Л.Г. Галімов.

Указ проголошено у місті Уфі 11 листопада 1966 р. [21, с. 1].

У 1969 р. М.І. Котов узяв участь у IV з'їзді Українського ботанічного товариства, де разом з О.П. Мринським виступив із доповіддю «Флора і рослинність південного схилу Середньо-Російської височини та її відрогів».

У 1970-1975 рр. М.І. Котов здійснив кілька подорожей до Кабардино-Балкарії, північної Осетії та до річки Єнісею.

30 липня 1970 р. у Ленінграді на XII Міжнародному конгресі ботаніків отримали пам'ятну медаль конгресу 7 членів Українського ботанічного товариства: О.В. Блюм, М.В. Клоков, С.М. Кондратюк, М.І. Котов, М.І. Рубцов, К.М. Ситник і В.І. Чопик [22, с. 5].

У вересні 1972 р. М.І. Котова було призначено старшим науковим співробітником відділу систематики та географії рослин Інституту ботаніки АН УРСР.

25 грудня 1975 р. вченого нагороджено Почесною грамотою Президії Київського обласного науково-технічного товариства за роботу «Бур'яни України» (1970).

25 серпня 1978 р. М.І. Котов помер під час експедиційного виїзду до Приельбрусся (Центральний Кавказ).

Таким чином, у київський період наукової й організаційної роботи М.І. Котов працював в Інституті ботаніки АН УРСР (старшим науковим співробітником і завідуючим відділом вищих рослин). Учений досліджував флору островів, півостровів і кіс північного узбережжя Азовського моря (1938, 1939 рр.), заповідних степів Донеччини (1938 р.), рослинний світ Карпат (1946-1960 рр.) і багато інших регіонів України та суміжних територій у союзних республіках (1947-1978 рр.). У роки Великої Вітчизняної війни, перебуваючи у місті Уфі, куди був евакуйований Інститут ботаніки АН УРСР, М.І. Котов досліджував флору Башкирії, став ініціатором створення «Визначника рослин Башкирської АРСР», його головним редактором, одним з провідних авторів обробки багатьох таксонів вищих рослин цієї автономної республіки. Також М.І. Котов був одним із авторів і редакторів «Визначника рослин УРСР» та багатотомної праці «Флора УРСР», автором кількох монографій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Барбарич А.І. Пам'яті Михайла Івановича Котова / А.І. Барбарич, Т.Я. М'якушко, В.В. Протопопова // Укр. ботан. журн. – 1979. – Т. 36, № 3. – С. 275-276.
2. Доброчаєва Д.М. Наукова спадщина Михайла Івановича Котова (до 90-річчя з дня народження) / Д.М. Доброчаєва, В.В. Протопопова // Укр. ботан. журн. – 1987. – Т. 43, № 1. – С. 97-99.
3. Ільїнська А.П. Котов Михайло Іванович. Життя віддане ботаніці (до 110-річчя від дня народження) / А.П. Ільїнська,

С.С. Морозюк, В.В. Протопопова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ElLib/botany/scientist/Kotov.pdf>

4. Борейко В.Е. Словарь деятелей охраны природы / В.Е. Борейко. – К.: Изд. киев. эколого-культ. центра, 2001. – 521 с.

5. Котов М.І. Рослинність заповідників Сталінської області / М.І. Котов, С.Д. Карнаух // Ботанічний журнал АН УРСР. – 1940. – Т. 1, № 3/4. – С. 335-352.

6. Котов М.І. Рослинність і флора заповідника «Гористе» і його околиць / М.І. Котов // Природа заповідника АН УРСР «Гористе». – К., 1941. – С. 95-117.

7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф.4698, оп.1, спр.1, арк.1-20.

8. Архів Президії НАН України, ф.251, оп.1, спр.141, арк.192-199.

9. Архів Президії НАН України, ф.251, оп.1, спр.183, арк.50-56.

10. Котов М.І. Рослинність Карадага та його околиць / М.І. Котов // Український ботанічний журнал. – 1956. – Т. 13, № 4. – С. 111-113.

11. Котов М.І. Добір деревних та чагарникових порід для полезахисних лісових смуг Української РСР / М.І. Котов, Ф.А. Гринь // Ботанічний журнал АН УРСР. – 1953. – Т. 10, № 1. – С. 3-22.

12. Котов М.І. Новые для культуры эфирномасличные растения Украинской ССР / М.И. Котов // Труды Бот. ин-та им. В.Л. Комарова АН СССР. – М., 1959. – С. 85-87. – (Сер. 6; вып. 7).

13. Котов М.І. Флора крейдяних відслонень в басейні Сіверського Дінця в мохах УРСР в зв'язку з геологічним віком та літологічним складом порід / М.І. Котов // Ботанічний журнал АН УРСР. – 1953. – Т. 10, № 2. – С. 46-54.

14. Лауреаты Сталинской премии в области науки (1946-1952) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Лауреаты_Сталинской_премии_в_области_науки_\(1946-1952\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Лауреаты_Сталинской_премии_в_области_науки_(1946-1952))

15. Котов М.І. Замітка про деякі нові та цікаві рослини Прикарпаття / М.І. Котов // Ботанічний журнал АН УРСР. – 1954. – Т. 11, № 3. – С. 113-115.

16. Котов М.І. Флористичні особливості пограничної смуги Опілля та Волинського Лісостепу / М.І. Котов // Ботанічний журнал АН УРСР. – 1955. – Т. 12, № 3. – С. 78-90.

17. Котов М.І. Нові та рідкі рослини Криму / М.І. Котов // Український ботанічний журнал. – 1958. – Т. 15, № 2. – С. 66-73.

18. Котов М.І. Флора каменистых обнажений в УССР и ее происхождение / М.И. Котов // Тезисы докладов. Секция флоры и растительности. II Делегатский съезд Всесоюзного ботанического общества. – 1957. – Вып. 3. – С. 23-26.

19. Котов М.І. Знахідка бурачка тендерського *Alysum tenderiense* Kotov у Болгарії / М.І. Котов // Український ботанічний журнал. – 1961. – Т. 18, № 4. – С. 63-67.

20. Котов М.І. Нова рослина флори УРСР – ліщиця скорзонероліста *Gypsophila scorzonerifolia* Ser. / М.І. Котов // Український ботанічний журнал. – 1960. – Т. 17, № 4. – С. 72-75.

21. Указ Президиума Верховного Совета Башкирской АССР о награждении почетной грамотой Президиума Верховного Совета Башкирской АССР Котова М.И. // Советская Башкирия. – 1966. – № 271. – С. 1.

22. Ситник К.М. Короткий історичний нарис / К.М. Ситник // УБТ. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 3-6.

Козубенко Юрій Київський період наукової діяльності та організаційної роботи професора М.І. Котова (1938-1978 рр.)

Стаття присвячена висвітленню київського періоду наукової та організаційної роботи професора М.І. Котова (1938-1978 рр.). Розглянуто маловідомі широкому загалу сторінки життя та діяльності видатного українського вченого-ботаніка. У хронологічному порядку проаналізовано наукову діяльність та організаційну роботу професора М.І. Котова.

Ключові слова: М.І. Котов, наукова діяльність, ботаніка, охорона природи, сільськогосподарська наука

Козубенко Юрий Киевский период научной деятельности и организационной работы профессора М.И. Котова (1938-1978 гг.)

Статья посвящена освещению киевского периода научной и организационной работы профессора М.И. Котова (1938-1978 гг.). Рассмотрены малоизвестные широкой публике страницы жизни и деятельности выдающегося украинского ученого-ботаника. В хронологическом порядке проанализирована научная деятельность и организационная работа профессора М.И. Котова.

Ключевые слова: М.И. Котов, научная деятельность, ботаника, охрана природы, сельскохозяйственная наука

Kozubenko Yuriy Kiev period of scientific activity and the organizational work of professor M.I. Kotov (1938-1978)

The article is devoted to the coverage of Kiev period the scientific and organizational work of professor M.I. Kotov (1938-1978). Considered little known to the public pages of life and activity outstanding Ukrainian scientist-botanist. Scientific activity is analyzed in chronological order and the organizational work of professor M.I. Kotov. We studied the contribution of the scientist in botany, conservation and agricultural science. Illuminated participation of professor M.I. Kotov expeditions on the territory of the Soviet Union and Bulgaria. We describe the scientific achievements of the scientist during the evacuation of the Institute of Botany of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR in Bashkiria during the Second World War.

Keywords: M.I. Kotov, scientific activity, botany, conservation, agricultural science

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Кринко Є.Ф., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 14.05.2016 р.